

૨૫૬૬

સ્ત્રીધર્મબોધક

ગરબાવળી.

કુજાન સ્ત્રિયેને ઉપયોગી થવા સારૂ

છપાવી મકટ કરનાર

મોરબી રવાજરાજ પાઠશાળાનો એક વિદ્યાર્થી.

મુંબઈ,

ફોર્ટ પ્રોટીંગ પ્રેસમાં છાપી.

સંવત્ ૧૯૪૨—સન ૧૮૮૫.

મૂલ આના ૨ બે.

સ્ત્રીધર્મબોધક ગરબાવળી.

દેશી ૧ લી.

વ્રતરે રહિયે રે એકાદશી, જળ જમુનાનાં જઇએ.-(એરાગ)

- સુખની કહું એક વાત હું, સુણજો સહુ કાને;
કડિઓ કહું કેટલીક તે, ધરજો વળી ધ્યાને. ૧
- ન્યારે જવું થાય સાસરે, તજી તાતના ધરને;
નમ્રપણું નિત્ય રાખવું, વાલાં થાવાને વરને. ૨
- સંપ સદા સહુ સાથમાં, રાખિએ બહુ રૂડો;
સરસ સ્વભાવે રહી સદા, તનિએ પંથ કૂડો. ૩
- સમવય સાથે ન બેસીએ, વાતો કરવા નમાલી;
સમય મળ્યો જે અમૂલ્ય તે, નહીં ખાળિયે ખાલી. ૪.
- શણગાર શીલતણો સજી, શોભા કરવી સદાની;
અન્ય ભૂપણુ નહિ ધણિયે, એજ ટેવ મળની. ૫
- રાખવો રોજ લલાટમાં, ચાંદણો કંકુ કેરો;
કરિયે ઉદાસી ન કોઇ દિન, ચતુરાં નિજ એરો. ૬
- શાંતિ વિના સુખ લેશ પણ, સમજો નહીં સજની;
શુદ્ધ વિચારવિષે સદા, ગાળવાં દિનરજની. ૭
- ધરથી બહાર જવું નહીં, નહીં નવરાં રહેવું;
હૃદય બળે એવું અન્યને, કોઇ વેણુ ન કેવું. ૮
- આછકડાં પેરવાં નહીં, પટકુળ કોઇ અંગે;
સાસુ જેવું સાથ લઇ જવું, જવું હોય પ્રસંગે. ૯
- રીસાળ ટેવ બે હોય તો, થાય દુઃખ શરીરે;
ગંભીર મધુર અવાજથી, બોલ બોલિયે ધીરે. ૧૦
- હેતે લગીમળી સર્વથી, ધરનું કામ કરિયે;
દોષ પોતાના પિંડો પ્રેમથી પરહરિયે. ૧૧

સ્વામીમાં દોષ કદી પડે, ક્રોધ નયને કદાપિ;	
ગણુવો હૃદય ગુણુરૂપ તે, કુળવાને તથાપિ.	૧૨
જેમ બને તેમ સાધનો, સુખનાં નિત્ય સજવાં;	
દુઃખકારક સઘળાં વળી, કારણો પણ તજવાં.	૧૩
સંસારમાં સુખ પામવા, મન હોય વિશેષ;	
પ્રેમવિના પ્રાણનાથના, ન મળે લવલેશે.	૧૪
તેની રગ્ન લઇને બધાં, કામકાજને કરિએ;	
એજ મારગપર ચાલતાં, દુઃખ થાય ન જરિએ.	૧૫
સ્વચ્છ સદન ને વદન સદા, રાખવાં સતીઓએ;	
મારે મેણાં ક્રોધ મૂર્ખિઓ, મન ગણવા ન કોયે.	૧૬
સંતોષ રાખવો સર્વદા, સતીએ સુખકારી;	
વાત હૃદયમાંહિ રાખવી, લાભકારી વિચારી.	૧૭
પતિપદની પૂજવડે, વનિતા શુદ્ધ થાય;	
પ્રાણુપતિના પ્રતાપથી, પાપ સઘળાં પગાય.	૧૮
સસરા-સાસુની સેવા કરો, માત-તાતના સરખી;	
આશીષ ગુરૂજનની સહુ, મેળવો મન હરખી.	૧૯
નજર આડીકિંચી લેશપણુ, રાખવી નહીં બેને;	
દુઃખ હૃદયમાં ઊપજે, તેવે ચડિએ ન બહેને.	૨૦
ખરચ ઊપજ સમ રાખિએ, ભલકાનું ન કામ;	
વસ્ત્ર આભૂષણુ કારણે, દાલાં ખરચો ન દામ.	૨૧
સ્વામીને વશ કરવા તણો, એક મંત્ર મળનો;	
ઉપદેશ અંતરમાં ધરો, આ કુશળ કવિતાનો.	૨૨
પિયરપનોતાં થવું નહીં, પરણ્યા પછી કદિએ;	
મદ-મત્સરના નિશાવડે, ન જરા પણ મદિએ.	૨૩
ક્રોધ કામ લોભ મોહને, મદ મત્સર સઘળાં;	
સદ્ગુણી શીલકટારથી, થજે જીતવા સખળા.	૨૪
ગંભીર મન નિત્ય રાખવું, સર્વ વાતને જાણી;	
સમવયની સખીઓ મળી, સાથે જીવું ન પાણી.	૨૫

ઉંચે સ્વરે બહુ બોલતાં, લાજ હસનાં હરાય,	
દુર્ગુણું મેલ ટળી જવા, સગ્ને સરસ ઉપાય.	૨૬
કંથ કહેતે સદા કરો, હરો સદગુણ હામે;	
સેવા સ્વામીની સદા કરો. જોથી સુખ સહુ જામે.	૨૭
ઉપકાર કરવો અન્યનો, પુણ્યનો પંથ જાણી;	
અપકાર પાપનું રૂપ છે, એવું મનમાં પ્રમાણી.	૨૮
દેકડી હાલી કરી મુખે, જીભ કરવી ન હલકી;	
અન્યની આગળ અન્યની, વાત કરવી ન મલકા.	૨૯
પાપના પંથની રીતિઓ, સહુ નાંખવી તોડી;	
કેશવ કૃષ્ણાણુકારણે, વિનયે કર જોડી.	૩૦

દેશી ૨ જી.

લલના નહિ થાય લગાર, કામણ મંત્ર કરો.— (એરાગ)

સહુ સુણજો બેનો વાત, શીલતણી કાને;	
નિજ પતિહિતકારી ઉપાય, પણ ધરજો ધ્યાને.	૨૬
સંપ સગામાં રાખિ સર્વથી, મન માયાણું કરવું રે;	
લોભ મોહ મદ મત્સર મેલી, સરસપણું સંધરવું.	શી.
નહીં નીતિને અજગી કરવી, પ્રીત કરી શુભ પંથે રે;	
હોશ ધરી હૈયામાં ઝાઝી, કરો બતાવ્યું કંથે.	શી.
પતિ તમારા પ્રાણ ખરેખર, એજ સદા સુખકારી રે;	
એજ તમારું તન મન ધન છે, વિનયે જીવો વિચારી.	શી.
કેશ ન ક્લેશ કદી પણ કરિએ, હરિએ નિજને હામે રે;	
નિજ વક્ત્રવની સેવા કરતાં, જેમ સદા સુખ જામે.	શી.
ભણ્યાતાણું રૂઝ નાથતણી જે, પ્રીત વધે શુભ રીતે રે;	
ભણ્યા ભણે પણ ગણ્યાં નહીં તો, સંકટ શિરપર વીતે.	શી.
પ્રાણનાથની સેવા કરવી, એજ ધર્મ છે પહેલો રે;	
આડો કે અણુધડ નહિ અવજો, સુખદ પંથ છે રહેલો.	શી.

પ્રાણનાથને પ્રસન્ન કરવા, કરવા કોડ ઉપાય રે; શી.
 એજ સદાચરણેથી રીજે, સદજ જગતનો રાય.
 રીસ કરે જો કંથ કદાપિ, કારણસર તમ માથે રે; શી.
 તો રાજી કરવાને તેને, ઉપાય છે તમ હાથે.
 ક્ષણભંગુર આ દેહધરી પણ, કરિએ જે શુભ કામ રે; શી.
 અખિલવિષે તે અમર કરે છે, સદૈવ નિજનું નામ.
 નહિ સૂતું પ્રિયપતિની પહેલાં, તન મન ન રહો મે'લાં રે; શી.
 તજિ આગસ પ્રિય પ્રાણનાથથી, પ્રથમ ઉઠવું વે'લાં.
 કામકાજ ધરવું સહુ કરવું, ડરવું દુર્ગુણ દેખી રે; શી.
 સદગુણ ગ્રહણ કરો સહુ એનો, સુખદાયક બહુ લેખી.
 પ્રીતિ પ્રાણેશ્વરની વધવા, સૂજે મારગ સાચો રે; શી.
 વિશ્વેશ્વર ઈશ્વરની પાસે, કર જોડીને જાઓ.
 આપણના હાથમાં સમજવાં, સુખ દુખ જોજો વીતે રે; શી.
 તેમજ વાળ્યું તેવું લણવું, સંસારતણી રીતે.
 દીનજનોને દુઃખ ન દઈએ, મેળાં મારી મુખથી રે; શી.
 બળતાંને ઓલવિયે એની, સુખદ વચનના સુખથી.
 સુખ લેવાની સહુને ઇચ્છા, હોય કદી મનમાંહિ રે; શી.
 તો વરતો શુભ પંથે પ્રેમે, સ્વર્ગ નરક છે આંહી.
 ઉદાસિ ધર્મવિષે નહિ ધરવી, કરવી ન કદી હાંસી રે; શી.
 પ્રાણનાથની પાસે રે'વું, સદૈવનાં થઈ દાસી.
 નમિયે ગુરુજનને શુભ ભાવે, નિશદિન રાજી રહિએ રે; શી.
 હરખે હાથ કંથને જોડી, શરણ ચરણમાં જઈએ.
 ઈશ્વરના આપેલા ઈશ્વર, ખેદ ન પામે જરિએ રે; શી.
 પૂરો પ્રેમ ધરી પોતામાં, સદૈવ સેવા કરિએ.
 નાથવિના છે આ ભવસાગર, શૂન્ય ખરેખર રાખ રે; શી.
 આંખ ઉઘાડી જોતાં સહુનાં, હૃદય પૂરશે શાખ.
 ક્રોધ કરે જો કંથ લગારે, તો ક્રોધો કિરતાર રે; શી.
 હીનભાવ્ય તે નાર બિચારી, પાપ કરેલ અપાર.
 માટે પ્રાણનાથને રાજી, કરવા દુખડાં હરવા રે; શી.
 કેશવ ભવસાગર આ ભારે, પરમ સુખેથી તરવા.

દેશી ૩ ૨.

(ભજો તમે શિવશંકરભોજા-એ પ્રમાણે)

સિક્ષા સારી શ્રવણે ધરી મારી, આશા છે કે કરશે નહીં ન્યારી;
સિક્ષા સારી શ્રવણે ધરી મારી.—ટેક.

ખીજે બાળા બાળપણું તજવા, માંડો શીલભૂપણને સજવા;
પ્રેમે પ્રાણનાથ સદા ભજવા,—સિક્ષા સારી.

ત્રિજે સજે સુંદરતા સદને, તજે તન—મનના સદા મદને;
ભજે ભાવે ભૂધરને વદને,—સિક્ષા સારી.

ચોથે ચાલો ચતુરાં ચેતી ચિત્તે, માનો નહીં માન મહાવિત્તે;
સાચું માન શીલવિષે નિત્યે,—સિક્ષા સારી.

પાંચમ આ પ્રપંચ બધાં તજિએ, પ્રીતિ શુભ ગુણમાં સદા સજિએ;
કુશળ કશું થાય નહીં કનિયે,—સિક્ષા સારી.

છઠ્ઠે છઠ્ઠી જાતું નહીં મનથી, સદા સંપ કરવો બધાં જનથી;
થતું શુદ્ધ વસ્ત્ર અને તનથી,—સિક્ષા સારી.

સાતમ સંગ સજ્જનનો રાખો, એથી લાભ લેખાય છે લાખો;
સદા સુખદુઃખ બધાં સાંખો,—સિક્ષા સારી.

આઠમ આઠ પોર તમે ગાળો, કરો તેનો મનથી સરવાળો;
મેણાં મારી અન્યને નહિ બાળો,—સિક્ષા સારી.

નોમે નવ નવરાં તમે ખેસો, કદી કોય અપયશ નહિ લેશો;
ઠાલાં દુઃખ કોઇને નહિ દેશો,—સિક્ષા સારી.

દશમ દશ દિશમાં વધે જેમ, કરો યશ કુશળપણે તેમ;
રાખો નહિ મનમાં વૃથા વેમ,—સિક્ષા સારી.

અગિયારશે મન નિર્મળ કરજો, સદા દુષ્ટ દુર્ગુણથી ડરજો;
હેતેંકરી મેલ બધા હરજો,—સિક્ષા સારી.

બારશ બહુ વાત નહીં કરિએ, પ્રેમે શિશ પતિચરણે ધરિયે;
ભાવે ભવસાગરને તરિયે,—સિક્ષા સારી.

તેરસ રસ વિષ સરખો જાણો, પડે જેથી સંપવિષે પાણો;

મેલી મદ મોહ સુખે માણો,—સિક્ષા સારી.
 ચૌદશ ચૌદ વિધા ભણો ભાવે, લેજો તેનો લાભ સરસ લાવે;
 અંતર અતિ આનંદ ઉપજવે,—સિક્ષા સારી.
 પૂનમ પૂજી પતિપદની કરતાં, ગાઓ ગુણ તેના તમે કરતાં;
 રહો દુષ્ટજનથી વળી ડરતાં,—સિક્ષા સારી.
 પડવે પ્રાણનાથને રહિ પ્યારાં, થતાં નહીં કોઇ દિવસ ન્યારાં;
 થજો નિજ સાથવિષે સારાં,—સિક્ષા સારી.
 વળી વિશ્વનાથ મુણો વાણી, પતિ નિજ દૈવત મન જાણી;
 સેવો નિત્ય ભાવ ભક્ષો આણી,—સિક્ષા સારી.

દેશી ૪ થી.

(અચકો મચકો કારેલી— એ રાગ.)

એક સખી શિખામણુ દેછે બેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 હિતકારક તમને તે છે બેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 જાઓ સાસરિયે જ્યારે બેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 થાજો બહુ ડાહ્યાં ત્યારે બેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 સગની અતિ પતિને પ્રીતે બેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 સેવા કરજો શુભ રીતે બેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 તેની મરજીમાં રહિયે બેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 કડુ વાક્ય વૃથા નહિ કહિયે બેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 અતિ સરલ બોલથી બોલો બેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 એ સધળું હૃદયે તોલો બેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 કદિ વાદ વૃથા નહિ કરિએ બેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 શીખામણુ હૃદયે ધરિએ બેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 સાસુજી કે' તે કરિએ બેન, સાંભળજો સહિયર મારી.
 કદિ ક્લેશ ન કરશો જરિએ બેન, સાંભળજો સહિયર મારી.

સધળાંને નમતાં રે'જે બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 યહુ લાવ સંપનો લેજે બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 દુગુંણુ સધળાંને હરજે બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 શુભ કર્મ કરે આદરજે બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 મન કામાદિકમાં લોભે બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 એ આપણુને નહિ શોભે બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 ગુરજનની કરજે સેવા બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 શુભ મારગ શોધી લેવા બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 મદ-મત્સર લેશ ન રાખો બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 ભુંડું નહિ મુખથી બાખો બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 મેણાં નહિ મારો મુખથી બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 છે અનુભવ એવાં દુખથી બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 સુધું નહિ પતિની પે'લાં બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 નહિ રાખો તન-મન મે'લાં બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 પરમેશ્વર પતિને માનો બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 તેનાથી મુખ સહુ પામો બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 એ ધર્મ આપણો પે'લો બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 અતિ સરલ સુધડ ને સે'લો બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 કાને આ અરજી સુણજે બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.
 કેશવની બાવે બહુજે બેન, સાંભળજે સહિયર મારી.

દેશી ૫ મી.

(રાગ અલબેલાના ગરબાનો.)

શીખામણુ દઉં આજની, ગુણુ લેનારાં; .
 તે ગણો તમારા કાજની, બેનો મારાં. ૧
 સંપ સજે સહુ સાથમાં, ગુણુ લેનારાં;
 શું કનિએ આવે હાથમાં, બેનો મારાં. ૨

- શાંત સ્વભાવે સદા રહો, ગુણ લેનારાં; ૩
 કેનેય નહીં કડવું કહો, બેનો મારાં.
 મન નિર્મળ બે રાખશો, ગુણ લેનારાં; ૪
 તો પુણ્યતણાં ફળ ચાખશો, બેનો મારાં.
 લપટાશો નહિ લોભમાં, ગુણ લેનારાં; ૫
 કદિ ક્રૂર ન થશો ક્રોધમાં, બેનો મારાં.
 અતિ અભિમાન ન મારિએ, ગુણ લેનારાં; ૬
 કદિ દુષ્પ્રયાંને ઉદ્ધારિએ, બેનો મારાં.
 શીઝ સજ્જે મનથી અતિ, ગુણ લેનારાં; ૭
 પતિના પદમાં રાખી મતિ, બેનો મારાં.
 સદ્ગુણ સમ એકે નહીં, ગુણ લેનારાં; ૮
 આભૂષણ શુભ લેકે અહીં, બેનો મારાં.
 દુર્ગુણને દેખી ડરો, ગુણ લેનારાં; ૯
 ભવસાગર શુભ કર્મે તરો, બેનો મારાં.
 પતિપદ સેવો પ્રેમથી, ગુણ લેનારાં; ૧૦
 સુખ મેળવશો એ નેમથી, બેનો મારાં.
 તન-મન-ધન-કાચે ચક્રી, ગુણ લેનારાં; ૧૧
 માનો ઈશ્વર છે એ નકી, બેનો મારાં.
 મન વચને ને વાણિએ, ગુણ લેનારાં; ૧૨
 પત્નિને નિજ દેવત જાણિએ, બેનો મારાં.
 એજ તમારા ઈશ છે, ગુણ લેનારાં; ૧૪
 વળિ ખરા એજ જગદીશ છે, બેનો મારાં.
 શું જપ તપ ને ધ્યાનથી, ગુણ લેનારાં; ૧૫
 શમ દમ ને પીઞ્ઞ દાનથી, બેનો મારાં.
 યમ ને નિયમ વળી કયા, ગુણ લેનારાં; ૧૬
 પતિની પૂજાવિણ તે વૃથા, બેનો મારાં.
 માટે કહું હું એટલું, ગુણ લેનારાં;

સુણજો કાને સહુ તેટલું, બેનો મારાં.	૧૭
ઈશ્વર એ પતિને મુખે, ગુણ લેનારાં;	
રાખો સહુ એમ કહો મુખે, બેનો મારાં.	૧૮
જવું સાસરે જ્યારથી, ગુણ લેનારાં;	
નહિ દૂર જવું ઘરખારથી, બેનો મારાં.	૧૯
દેહે મન વચને તમે, ગુણ લેનારાં;	
કરજો પ્રિયપતિને જે ગમે, બેનો મારાં.	૨૦
પતિ તમારા પ્રાણ છે, ગુણ લેનારાં;	
એની પૂજામાં લ્હાણ છે, બેનો મારાં.	૨૧
કડવા બોલ ન બોલિએ, ગુણ લેનારાં;	
મુખ સરલ વચનથી બોલિએ, બેનો મારાં.	૨૨
સદાચાર સુખ ભોગવી, ગુણ લેનારાં;	
કાયા કરજો યશની નવી, બેનો મારાં.	૨૩

દેશી ૬ ડી.

(ઓધવળના મહિનાનો રાગ.)

સહિયર સાચી સિક્ષા મનમાં રાખજો,	
ભારે ભવસાગર તરવાનેકાજ જો;	
લેવા લાભ અનેક ખરા સંસારમાં,	
કડું છું હિત કરવાને એક અવાજ જો.—	સહિ.
બાળપણમાં ભણવું ગણવું ભાવથી,	
માતપિતાને ઉપજાવી સંતોષ જો;	
ઘરનું કામ કરે કરવા શીખો સહુ,	
બાળપણના મેલી સઘળા દોષ જો.—	સહિ.
આજા માતપિતાની નહિ ઉલ્લંઘવી,	
ભરવું દળવું ને ચીતરવું કેમ જો;	
પાણી ભરવું સોવું ધોવું ખાંડવું,	
રડું રાધીને પીરસવું તેમ જો.—	સહિ.

નિત્ય નિયમથી થોડું પ્રિયકર બોલવું,
 ઉધ અદ્ય ને બીજો અદ્યાહાર જો;
 ભરમવિના નિજ ધર્મ અને શુભ કર્મને,
 શીખી લેવા તરત રહો તૈયાર જો. — સદિ.
 કોમળ વૃક્ષ હોય વાળ્યું ત્યારે વળે,
 એજ ઉદાહરણથી સમજો સાર જો;
 કઠણ થયેથી કઠણ પડે છે વાળ્યું,
 પાકે કુંભે કાંઠા ચડતાં વાર જો. — સદિ.
 સ્વભાવને વશ આ આખો સંસાર છે,
 પડે પ્રથમથી જેવી જેની ટેવ જો;
 તેવી ટળતાં યત્ન ઘણાં કરવાં પડે,
 સરલ થાય જો સવળો સહુનો દેવ જો. — સદિ.
 એજ વિનંતિ મારી છે સહુ બેનને,
 બાળપણમાં શીખો તે શીખાય જો;
 જે દુર્ગુણ તજવા તે સહજ તજાય છે,
 માતૃપિતાની જોયે એક સહાય જો. — સદિ.
 પરણી પિયર ન રેવા મન કરવું કદિ,
 સદા કરો નિજ સાસરિયાંમાં વાસ જો;
 નિજ ગુરૂજનની ઉત્તમ આજ્ઞામાં રહો,
 દુઃખ પડે તો ન થતાં લેશ ઉદાસ જો. — સદિ.
 પિયર રહીને જે સાઈ શીખ્યાં હશે,
 તરત સાસરે તેનો છે ઉપયોગ જો;
 બાકી શીખ્યાનું અનુભવથી શીખજો,
 સુખ મેળવવા એ છે ઉત્તમ યોગ જો. — સદિ.
 પ્રાણનાથને મનગમતું કરજો સહુ,
 નારીનું છે દૈવત નિજનો નાથ જો;
 તે શીખામણુ દે તે શાણાં શીખજો,
 આજ્ઞા શિરપર લે જો જોડી હાથ જો. — સદિ.

નારીના સાચા ઈશ્વર તો નાથ છે,
 વેદ પુરાણો પણ પૂરે છે શાખ જો;
 એ ઈશ્વરની સેવા શુભ રીતે કરો,
 એવિણ અવર અખિલ છે દોરી રાખ જો.—સદિ
 શાંત સ્વભાવવિષે રે'વું સહુએ સદા,
 સંતોષે સુખ થાય સમજવું એમ જો;
 દુઃખ અને સુખમાં સમતાને રાખવી,
 લેવા એવા ઉત્તમ અખળા નેમ જો.— સદિ
 અક્ષંકાર સૌભાગ્યવિના ખીજો નથી,
 તે સાચવવા કરજો યત્ન અનેક જો;
 સદ્ગુણથી શોભા સંસારવિશે વધે,
 તે સંપાદન કરવા રાખો ટેક જો.— સદિ
 શ્રીખામણ અણસમજીને દેવી પડે,
 પણ સાને સમજો જો સમજી નાર જો;
 દેશવ થોડામાં સઘળું સમજી જજો,
 ગણાને શું કે'વું વારંવાર જો.— સદિ

દેશી ૭ મી.

(તમેરે નંદણ ગોકુળ સંચરે રે.—એ દેશી.)*

અખળા અરજ ઉરે ધરજો તમે રે;
 રે'જો કંથતણાં થઇ દાસ જો;
 પિયરપનોતાં નહિ થાવું કદી રે,
 જો હોય અગણિત સુખની આશ જો.—અ. ૧
 સોમે શાંત હૃદય રાખી રહી રે,
 તજવા તન-મનના સહુ તાપ જો;
 દેહે દુર્ગુણ મેલ બધો હરી રે,
 લેજો સુખસંપત સહુ આપ જો.— અ. ૨

* ડુંગરા દૂરથકી રણિયામણા રે, એનો દાળ પણ લાગ્યું પડે છે,

- ભામે ભાવ ધરી પતિપદ ભજે રે,
એથી ટળશે સહુનાં દુઃખ જો;
લેશે લાભ અનેક સદાયના રે,
ભવની ભાગી જાશે ભૂખ જો.— અ. ૩
- બુદ્ધે બાળપણું તનિએ બધું રે,
યધએ પીઠ પરમ ગુણવાન જો;
કારણ દેવ પડી ટળતી નથી રે,
બારે બુદ્ધિ સોળમે સાન જો.— અ. ૪
- ગુરુએ ગુરુજનની સેવા કરે રે,
હરવા ભવસાગરની બાડ જો;
અનુભવ હૃદયવિષે કરિયે બધો રે,
નિરખી નયનવડે પરપીડ જો.— અ. ૫
- કવિએ કાર્ય કરે કિત્તમ તમે રે,
જેથી યશ જનમાંહિ ગવાય જો;
કરિએ પ્રાણપતિને જે ગમે રે,
એ પતિમાં સુખ સર્વ સમાય જો.— અ. ૬
- મંદે મંદપણું નહિ રાખિએ રે,
સંપે રહિએ સહુની સાથ જો;
દુઃખ કદી નહિ દેવું કોઈને રે,
રીજે જેમ જગતના નાથ જો.— અ. ૭
- રવિએ રેવું મર્યાદાવિષે રે,
ચાલી સદાચારને પંથ જો;
દેહે મન વચને ને વાણિએ રે,
રાજ કરિએ નિજના કંથ જો.— અ. ૮
- પ્રમદા ભતિતણી પ્રેમે કરી રે,
તનિએ દેવ સદા દુખદેણુ જો;
કેશવ સદાચરણમાં ચાલતાં રે,
કેવા દેશે કાય ન કેણુ જો.— અ. ૯

દેશી ૮ મી.

(વૈદરભી વનમાં વલવલે;—એ દેશી પ્રમાણે.)

- અખળા અરજ આજ એટલી, ગણી ગુણ કરનાર, ૨૬
અંતરમાંહિ ઉતારજો, એથી સુખ છે અપાર;—અ
માતપિતાએ પ્રેમથી, જેને સોપ્યો છે હાથ,
એજ તમારો આધાર છે, એજ જગતનો નાથ. અ. ૧
એજ તમારા રે ઈશ છે, વદે વેદ પુરાણ;
એ સુખના કરનાર છે, એજ આપના પ્રાણ. અ. ૨
એજ તમારો રે હાર છે, શોભા સધળીનો સાર;
સર્વસ્વ એ સંસારનું, એ સરસ શણગાર. અ. ૩
મૃગજળ સમ સંસારમાં, દુઃખ દેશો ન લેશ;
વિનય વિવેકથી નાથને, રાજી કરજો વિશેષ. અ. ૪
છો તમે તેમને તો ખરાં, પ્રાણપ્યારાં સદાય;
સમજી એવું નિજ અંતરે. ક્લેશ ન કરો જરાય. અ. ૫
રીસ કરે પ્રાણનાથ તો, ધરી ધિરજ અપાર;
શાંત કરો વચનાંમૃતે, સાચો એ ઉપચાર. અ. ૬
તેના વિચાર ભર્યાતણું, તમે એક છો હામ;
એજ જ્યારે થાય ખોખરું, ત્યારે શું સરે કામ? અ. ૭
તેને તમે સુખ આપતાં, લાવ લેશો અનેક;
એમ નહીં મન રાખજો, શાણાં સધળાં વિવેક. અ. ૮
ખળ કરવું અખળા થઇ, એવું શોભશે કેમ ?
અપરાધી ઈશ્વરનાં થશે, અવળું કરવાથી એમ. અ. ૯
કેટલું દુઃખ છે નાથને, તે વિચારો ન કેમ ?
સેવા કરો શુભ રીતથી, સુખ જીવજો જેમ. અ. ૧૦
એને જરા દુઃખ જો થશે, તેનું લાગશે પાપ;
સંસારમાં દુઃખ પામશે, તનમાં લાગશે તાપ. અ. ૧૧
એને અનુકૂળ ચાલવા, સુખ આપવા કાળ;

- પ્રથમ થકી છે બંધાયેલાં, જોતાં સઘજો સમાજ અં ૧૨
 અગ્નિ જમાન કરી તમે, કીધા કોલકરાર;
 અંતર આંખ ઉઘાડીને, કરી જોજો વિચાર. અં ૧૩
 પ્રાણપતિ કહે તે કરો, સુખ પામવા કાજ;
 સામે ન બોલવો એમની, કંઠ્યો એકે અવાજ. અં ૧૪
 પ્રેમ વધારજો નાથનો, રાખી સરલ સ્વભાવ;
 મેળવવી કંથની કૃપા, એ સંસારનો લાવ. અં ૧૫
 કરવું ન એની રજા વિના, કોય કામ જો હોય;
 તેથી તમે યશ પામશો, કદી સંમજશો કોય. અં ૧૬
 હૃદય વિચારી જોશો તમે, તો વિના ભરથાર;
 લાગશે શૂન્ય ખરેખરો, આ સંસાર અસાર. અં ૧૭
 નાથવિના જ્યારે છે વૃથા, મન માનતા અર્થ;
 શાને વિવાદ કરો તમે ? જાતે નિશ્ચિન વ્યર્થ. અં ૧૮
 સ્વામીનો બોલ ન સાંભળે, ન કરે લેશ વિચાર;
 પ્રોત પરમ તેની પામવા, ન કરે યત્ન લગાર. અં ૧૯
 શીખામણો નહિ સાંભળે, જાણે નહિ નિજ દોષ;
 કંથની ઊપર જો કરે, કરડી નજરથી રોષ. અં ૨૦
 સેવા ન સમજે નાથની, ન લહે સદ્ગુણ લેશ;
 સમજે નહીં સમજવતાં, વાતો કેતાં વિશેષ. અં ૨૧
 તેમ મને દુઃખ ઊપજે, એવું જો કરનારી;
 સંતોષ આપે ન જો જરા, દુરભાગણી નારી. અં ૨૨
 ધિક્ક એની કુળ-જાતને, બોલ્યું આપનું નામ;
 બુદ્ધિ બળી એની તો બધી, વિદ્યા આવે શું કામ? અં ૨૩
 જન્મ ગયો એજે એહનો, હાથે થઇ તે હેરાણ;
 પુણ્ય ઉપર પાણી ફેરવ્યું, એથી અન્ય શી હાણ? અં ૨૪
 પરભવમાં દુઃખ પામવા, પોતે ખોલવો પંથ;
 ત્યારે પછી શા ઉપાયથી? આમે સુખ નિજ કંથ. અં ૨૫

નારીના દુઃખથી નાવલો, અતિ મનમાં ઉદાસ;
 ચિંતાના તાપથી તપી, નાંખે ઉંડા નિશાસ. અં ૨૬
 એવી વેળા અરે આવવા, અબળા દેશે ન કોય;
 પૂર્વનાં પુણ્યથી જો કશું, હૈયે ડાપણ હોય ! અં ૨૭
 સંતાપ આપતાં સ્વામીને, શોક કરતાં વિશેષ;
 એજ અચંબો ખરેખરો, ફાટે હૃદય ન લેશ. અં ૨૮
 જ્ઞાને મેજે મૂર્ખ થાઓ છો ? ભૂંડાં ભૂલીને ભાન;
 બંધાયાં છો સુખ આપવા, રાખી દૈવ જમાન. અં ૨૯
 માટે તમે ચેતી ચિત્તમાં, કરજો સઘળો વિચાર;
 તેને ચહો ચતુરાં સહુ, જે સંસારનો સાર. અં ૩૦
 તેને તમે વશ જો થશો, તો તે તમને આધીન;
 જો તન-મનથી પૂજશો, તો તે તમમાં છે લીન. અં ૩૧
 તન-મન-ધનથી આપને, આપે સુખ જે અપાર;
 એ પ્રાણનાથનો કોય દી, ભૂલો નહિ ઉપકાર. અં ૩૨
 કેશવ કરગરીને કહે, થઈ સહુ ગુણવાન;
 નિલ સદાચારમાં રહી, ધરો પતિપદે ધ્યાન. અં ૩૩

દેશી ૯ મી.

(રઘુપતિ રામ હૃદયમાં રેજો રે;—એ. રાગ.)

સદાચાર પાળવો બહુ સારો રે, એજ ધર્મ ખરો છે તમારો;—સદાચાર
 ધનવિદ્યાતણો મદ તજવો રે, સુખકારક મારગ સજવો રે,
 પીડા પરને કરી નહીં પજવો;— સદા
 સસ્ય બોલવું ચાલવું એંપે રે, જેમ જગતપિતા નહીં કોપે રે,
 એથી આપણું કુળ એંપે;— સદા
 સ્મૃતિ શાસ્ત્ર બતાવે જેવું રે, શુદ્ધ ચિત્ત કરી નિલ રેવું રે,
 અન્ય વાતમાં હૃદય ન દેવું;— સદા

આશા તૃષ્ણા તણ કોઇ દે છે રે, શાંત થઇને સદા સુખ લે છે રે,
શુદ્ધ આનંદનું રૂપ તે છે;— સદાં

પાળવો નિત્ય નિજનો ધર્મ રે, સાચો અંતરમાં લઇ મર્મ રે,
કરવાં યશકારક કર્મ;— સદાં

કોઇ કામ સદા પરહરવા રે, લોભ મોહ વળી વશ કરવા રે,
મદ મત્સર દેવા ન ઠરવા;— સદાં

અભિમાન ન લાવિયે લેશ રે, કદિ કરિયે નહીં લેશ ક્લેશ રે,
વદીએ નહીં વાક્ય વિશેષ;— સદાં

પરનિંદા સદા પરહરવી રે, દયા દીન જનોપર કરવી રે,
નહિ નીતિની વાત વીસરવી;— સદાં

નિત્ય તન-મન નિર્મળ કરજો રે, શીલ ચિંતામણી સંધરજો રે,
દુષ્ટ દુર્ગણ દૈત્યથી ડરજો;— સદાં

ધર્મવાળું વિના સંસારે રે, અન્ય આવી નહીં કોઇ તારે રે,
એમ જાણવું નિશ્ચે તમારે;— સદાં

નિત્ય નિર્મળ ચિત્ત કરીને રે, નિજ ધર્મને ધામે ઠરીને રે,
પામવું શુદ્ધ એક હરિને;— સદાં

જયારે ઉત્તમ જન્મ મળ્યો છે રે, પુણ્યનો પુનઃ તો ઉખળ્યો છે રે,
દૈવ ઇચ્છાથી દિવસ વળ્યો છે;— સદાં

હાથ આવેલ હીરો ન હારો રે, ચતુરાં કાંઇ ચિત્તે વિચારો રે,
શાણું સદ્ગુણ કરો જન્મવારો;— સદાં

સેવા નારિયે નાથની કરવી રે, અન્ય વાત બધી પરહરવી રે,
તેમ પ્રીતિ સંપાદન કરવી;— સદાં

દંપતીએ હળી મળી રેવું રે, ખીજા આશ્રમનું સુખ લેવું રે,
થાય નિંદા તેવું તણ દેવું;— સદાં

ભાવે ઈશ્વરનું પદ બજવું રે, કામ બંધનકારક તજવું રે,
સુખકારક સાધન સંજવું;— સદાં

દેશી ૧૦ મી.

(રાગ વણુજારાને મળતો.)

સાચી વાત કહું છું આજ, સુણો સહુ કાને રે;
તે છે હિતકરનાર સદાય, ધરો જો ધ્યાને રે.
રાખી શાંત સ્વભાવ સદૈવ, સરલ થઇ રે'વું રે;
દુઃખકારક વેણુ કઠોર, ન કોયને કે'વું રે.
માન-અપમાનની નહીં વાત, કદી ક્યાંઇ કરવી રે;
મને માની સદા સંતોષ, પીડા પરહરવી રે.
સદાચારનો મારગ રોજ, લહી સંચરવું રે;
દુરાચારથી કુળવાન, દીકરિયે ડરવું રે.
બળી રીસ કર્યાની ટેવ, સદા લોહિ બાળે રે;
ક્ષમાવાન ખરી જે હોય, તરત તે ટાળે રે.
દંભ દેખતાં કરવો દૂર, સાચે ચિત્ત ચોડી રે;
અદેખાઇથી જે ભરપૂર, તેનું મૂલ કોડી રે.
સુસંલોક હસે નહીં જેમ, તેવી રીત સારી રે;
શીખવાને રહો તૈયાર, હૃદયમાં વિચારી રે.
નિ'દે કોઇ નહીં જો જરાય, ખરી ચતુરાઇ રે;
જ્યારે ગુરૂજન આપે વડાઈ, ત્યારે સરસાઈ રે.
અભિમાનનો અંકુર લેશ, નહીં કાંઇ સારો રે;
મમતાનું ન જાય જો મૂળ, હાની તો હન્યો રે.
નહીં ખોલ્યામાં નવ ગુણુ એમ, સમજવું સાચું રે;
વાણી વશ કરવાને સદાય, જોડી કર જાણું રે.
ધરકામ કર્યામાં રોજ, દિવસ સર્વ ગાળો રે;
આવે આજસ અંગે ન તેમ, સદા સંભાળો રે.
શાને જન્મ ધર્યો જનમાંહિ, સદ્ગુણ કેમ યાશે રે?
કેમ આ ભવમાં નિજનામ, ગુણીજન ગાશે રે?
સુખ થાય નિરંતર કેમ, દૂરે દુઃખ જાશે રે?
નામ ખેચ કુળોનું કેમ, સરસ સચવાશે રે?

શો છે ધર્મ નારીનો નેક, વિવેકે વિચારો રે;
ત્યારે સદ્ગુણ થયો અવતાર. લીધેલો તમારો રે.

દેશી ૧૧ મી.

(ઓધવળના મહીનાનો રાગ.)

પુત્રી પુણ્યતણા મારગ એ માનવો,
જેથી વિશ્વવિષે યશ શ્રેષ્ઠ પમાય જો,
ઔદિક આમુખિક કલ્યાણ વધે વળી,
સંસારવિષે સર્વોત્તમ સુખ થાય જો. — પુત્રી૦
સ્વામીને સુખ સર્વ પ્રકારે આપવું,
આલી ચોપે સદાચરણને પંથ જો,
ડરવું દુર્ગુણથી નિશદિન ડહાં થઈ,
જેથી ક્રોધ કરે નહિ નિજનો કંથ જો. — પુત્રી૦
પત્નીએ પતિનાં વચનોને પાળવાં,
હોય હજાર ભલે ભારે શુભ કામ જો,
કરવી સેવા ઈશ્વરના સરખી સદા,
તન મન ને વાણીથી આઠે યામ જો. — પુત્રી૦
નારીના ઈશ્વર તો નિશ્ચે નાથ છે,
નિશદિન એ સધળાં સુખના કરનાર જો,
એ નિગમાગમથી મનમાં જાણી લઈ,
રાજી કરવા યોજી સર્વ પ્રકાર જો. — પુત્રી૦
જપ તપ આદિક વ્રત કરવાની ના નથી,
ઈશ્વરપૂજન પણુ કરવાની છૂટ જો,
પણુ તે સર્વ પતિના પ્રેમવડે ફો,
માટે મેળવવો એ પ્રેમ અખૂટ જો. — પુત્રી૦
શોભા સૌભાગ્ય વિના અન્ય ન ઇચ્છવી,
શીલતાણું શુભ ભૂપણુ ધરવું અંગ જો,

પ્રાઠપણનાં અનુપમ પટકુલ પેરવાં
 સદ્ગુણનો કરવો સાચો સત્સંગ જો.—પુત્રી૦
 ક્રોધ કામ મદ મોહ લોભને જીતવા,
 નહિતો દુઃખ દિયે તે નિત્ય અપાર જો,
 શમ-દમની સાંકળથી મનને બાંધવું,
 કરવો સદ્ગુણ સદાયરણે સંસાર જો.—પુત્રી૦
 લાજ અને મર્યાદા સખિયો લેખવી,
 અવરજનોનું નારીને નહિ કામ જો,
 વિનય-વિવેકવડે વાણી શણગારવી,
 વૃથા વાદથી થાવું નિત્ય વિરામ જો,—પુત્રી૦
 પોતાનું ડાપણ પણ નહિ પરખાવવું,
 કરવું નહિ કુલ-જાતિતણું અભિમાન જો,
 ધૈર્ય ધરી સુખ-દુઃખે સમતા સાચવી,
 પ્રેમે પતિપદકેશં ધરવું ધ્યાન જો.— પુત્રી૦
 સુસજ્જનો આપણને જેમ હસે નહીં,
 દુર્જન પણ નિંદે નહિ જનમાં જેમ જો,
 નિજનું નામ અમર નર-નારીમાં રહે,
 ઉદય થાય આપણનો કરવું એમ જો.—પુત્રી૦
 શ્રી હરિમાં ને પતિમાં ફેર કશો નથી,
 અંતરમાં અનુભવથી સમજ એમ જો,
 પોતાના પતિનો શુભ પ્રેમ વધ્યા કરે,
 પ્રતિદિન કરવા કુશળ ઉપાયો તેમ જો.—પુત્રી૦

દેશી ૧૨ મી.

(થિર હરિને ક્રોધ આ હામ, રે નયિ રેવાનું—એ રાગ પ્રમાણે.)

શુ કરશે સારં ખેન, કોરી કેળવણી;

સદ્ગુણની નહિ જો હોય, સાચે મેળવણી. ટેક.

વાંચન વિવિધ જાતનું શીખ્યાં, લખતા શીખ્યાં બેશ રે;
 દતિહાસોમાં ચૂક ન એકે, ચિત્ર વિચિત્ર વિશેષ;—કોરી૦
 ગીતો સુંદર ગાતાં શીખ્યાં, ભૂગોળ ભણ્યાં ભાવે રે;
 સારી વાક્યજોડણી કરતાં, ચૂક ન એકે આવે;—કોરી૦
 મોતીના દાણા સરખા પણ, શીખ્યાં અક્ષર સારા રે,
 ભૂત ભરમની વાતો ભૂલ્યાં, જાણ્યા જુગતે ધારા.—કોરી૦
 કદી રાંધતાં જમતાં શીખ્યાં, શીખ્યાં કદી પિરસવા રે;
 સરખે સરખી સખિયો સાથે, શીખ્યાં સુંદર હસવા.—કોરી૦
 પાખાં પટકુળ પેરી અંગે, ઘણાં ઘરણાં ધાલી રે;
 દેશ દેશની વાતો કરતાં, શીખ્યાં પાડી તાળી.—કોરી૦
 દેશ-કાળને સમજી સધળી, લાજ લગામ વિસારી રે;
 શીખ્યાં કરવા સિદ્ધ વાત પણ, મનમગતી-તે સારી.—કોરી૦
 ભરી સભામાં સન્મુખ ઉભી, શીખ્યાં ભાષણ કરતાં રે;
 તેવતેવડાં સાથે લઈને, સદાય શીખ્યાં ફરતાં.—કોરી૦
 ગંજીયા ચોપાટ કાંકરી, એવી રમત અનેક રે;
 રાત-દિવસ રમવાને રાગે, અજાણ હોય ન એક.—કોરી૦
 નાચ તમાસા ખાસા ખેલો, જોતાં ભાંડ ભવાઈ રે;
 ચતુર થયાં પણ સગાંસાહિની, વિસરી ગયાં સગાઈ.—કોરી૦
 ખાટ પલંગ ખુરશિયે બેઠાં, મોજમજ ખડુ માણી રે;
 દીનજનોને દુખિયાં દેખી, દયા ન મનમાં આણી.—કોરી૦
 સાઈં સાઈં ખાતાં ભેતાં, શીખ્યાં, સહુથી સાઈં રે;
 સુજનપણું જવાનું જણે, વાગે આજ નગાઈ.—કોરી૦
 વિવેકિયો ને વૃદ્ધજનોને, વિવેકિયો પણ માને રે;
 તપાવવા તેને પણ શીખ્યાં, ઉદ્ધતાઈ અપમાને.—કોરી૦
 લાંબી લાજ કાઢતાં શીખ્યાં, અથવા મેલી દેતાં રે;
 કડવાં વેણુ હાસ્યથી હરખી, શીખ્યાં સહુને કેતાં.—કોરી૦
 હક સ્વામીના સરખો ભેતાં, દેતાં સહુને ડારે રે;
 સ્વતંત્રતાનો સ્વાદ આખતો, શીખ્યાં કેવો સાચો!—કોરી૦

મળે વિનય વિદ્યાથી એવાં, વચન વિવેકી કે છે રે;
 એ વચનોને ભણે ગણે છે, તેમ છતાં લજ્જે છે.—કોરી૦
 ભણી ગણીને જે કરવાનું, તે તો રે છે અળગું રે;
 નહિ શીખ્યાનું તે શીખે છે, એવું સંકટ વળગું.—કોરી૦
 સાર ભણીને જે લેવાનો, તે તો રેછે દૂર રે;
 દેશસુધારક નરનું તેથી. જય ઊતરી શર. —કોરી૦
 કેળવણીનો અર્થ ન સમજે, આજકાલના લોકો રે;
 તેથી પાછળથી પરતાઇ, પછી મેલશે પોકો. —કોરી૦
 બાળ યુવા વૃદ્ધાવસ્થાને, સફળ કરે જો એનો રે;
 તો આ વિશ્વવિષે લીધેલો, સફળ જન્મ છે તેનો. —કોરી૦
 સુખ થાવા સર્વે સજનીને, વાક્ય વિચારી કહું છું રે;
 સમજી લેજો સાર સર્વનો, આશિય એવી દઉં છું.—કોરી૦

નગણી નારીઓને આખકા.

દશી ૧૩ મી.

(ઓધવજના મહિનાનો રાગ.)

રે ધિકાર તમોને નગણી નારિયો,
 પરનાં બાળો ચરચર ચિત્ત હમેશ જો;
 દિલમાં લેશ દયાનો ડાઘ મળે નહિ,
 કરવા રાજી ક્લેશ સદાય વિશેષ જો!!—રે ધિકાર૦
 શા ભવ કાળે કૂડાં કર્મ કરો તમે ?
 ડરો નહીં દુર્ગુણથી કેમ જરાય જો ?
 પરનિંદા કરવામાં પ્રાદપણું ગણો,
 સુસ નારનાં એથી હૃદય કપાય જો.—રે ધિકાર૦
 બાપાબોલાં બહુ બાકી રાખો નહિ,
 કામકાજ પણુ થરનું સર્વ સુકાય જો;
 અમથાં અમથાં આળ કરો છો કોકની,
 ભાભ કહેને શો તેમાંથી થાય જો ?—રે ધિકાર૦

આ ભવમાં તો ફૂટી-પીટીને ભરે,
 પરભવમાં પણ દુઃખ થવાને કાળ જો;
 ઘડો પાપનો પોતાને હાથે ભરે,
 ગિડાવી દો છો આકાશે લાજ જો !!—૨ ધિઃકાર૦
 ખોટાને સાચું માની ખેસો તમે,
 રોષે પડતાજો પોતાનાં બાળ જો.
 નહિ કેવાનાં વચન કહી નિજ કંથને,
 થાકો ત્યારે ફૂટો હાથ કપાળ જો !!—૨ ધિઃકાર૦
 મર્યાદાનું મોઢું તો જોતાં નથી,
 મલિનપણાંમાં મગ્ન રહો દિનરાત જો,
 આળસ જંધ વિશેષે તે તમને ગમે,
 સદાચારની સ્વપ્ને ન રહે વાત જો !!—૨ ધિઃકાર૦
 મેણાં મારી મુખ મલકાવીને જુઓ,
 ચોસર ગુંથો ત્યાં લાગે નહિ થાક જો;
 કાંઈ થતાં કાઢો છો વાંક કપાળનો,
 નહિ સાચવતું જાણો જરિયે નાક જો !!—૨ ધિઃકાર૦
 પોતાનું કાઢેલું લેખો પાધરં,
 વૃથાવાદમાં જાય દિવસ ને રાત જો;
 કર્યો હતો કેવાં પાપો પેલે ભવે?
 પડી રહે છે ચોખી તેની છાપ જો !!—૨ ધિઃકાર૦
 સંતાપો છો પિયર-સાસરાને સદા,
 કાન્ત કહે તે કાને ન ધરે લેશ જો;
 સમ ખાતાં ને દેતાં વાર કશી નહિ,
 ભલો ભજવો દુર્જનતાનો વેશ જો !!—૨ ધિઃકાર૦
 ક્રોધ કામ ને લોભવિષે બૂડ્યાં રહો,
 એજે જવા દો છો આ અવતાર જો;
 બીજનાં ધનધામવિષે ધૃષ્ટ્યા કરો!!
 અમૃતમાંથી વિષસમ શોધો સાર જો !!—૨ ધિઃકાર૦

સ્વામી શીખામણુ આપી થાકી મરે,
 તોપણુ કાને ન ધરે તે તલભાર નો;
 કે'તાં કાંઈ સહજ વાતે કથળી પડે,
 વિષ ખાવાની બ્હીક ન દેતાં વાર નો !!—૨ ધિ:કાર૦
 જીભ તમારી કેમ કપાઈ જતી નથી ?
 હૃદય તમારાં ફાટી કેમ ન જાય નો ?
 પિયર-સાસરાને પીડે છો પાપણી,
 નહિ સાંખે તે સર્વ જગતનો રાય નો !!—૨ ધિ:કાર૦
 શીલપણું શું છે તેને સમજો નહિ,
 સદ્ગુણુ લાગે લેતાં કડવા ઝેર નો;
 પેટ ભર્યાનું સમજો સાચું કામ છે,
 પ્રાઈપણુની સાથે જાણુ વેર નો !!—૨ ધિ:કાર૦
 પાખાં પટકુલ પે'રી સધળે સંચરે,
 ઐંગ ઉઘાડાની નહિ શરમ લગાર નો;
 તન-મન મેલાં રે'તાં મૂગ થતી નથી,
 સંતોષો નહિ કદિએ નિજ ભરથાર નો !!—૨ ધિ:કાર૦
 બીજનાં બાળકને ગાળો આપવી,
 પોતાનાં બાળક તે વહાલા પ્રાણુ નો;
 તેનું પણુ પોષણુ કરતાં નહિ આવડે,
 મરી જાય તો કાઢો મોટી કાણુ નો !!—૨ ધિ:કાર૦
 સંપ સગાંમાં રાખ્યાનું શીખ્યાં નથી,
 દંભ તમોને વહાલો છે દિનરાત નો;
 કાણી આંખ કરી હેરીહેરી જીવો,
 જીગતે જાણી નોંધ વગોવો જાત નો !!—૨ ધિ:કાર૦
 નણુદ હશે ત્યાં ભાભીને ભાંડી હશે,
 વહૂ હશે ત્યાં સાસુને સંતાપ નો;
 પરમ પુણ્યનો પંથ તમે પૂછો નહિ,
 પરઉપકારે જાણો મોટું પાપ નો !!—૨ ધિ:કાર૦

પાપ પિંડનાં ધોવા અન્ય વ્રતો કરો,
 સ્વામીની સેવાવિણ નિષ્કળ જાય જો;
 એ તો અધાં અંતરમાં આવે નહિ,
 સાંભેલું વાસીદે જેમ તણાય જો !!—૨૨ ધિઃકાર૦
 વિશ્વવિષે મારા સરખું કોઈ નથી,
 રાતદિવસ એવી રીતે વહિ જાય જો;
 આઠ બજે ઉઠો છો આંખો ચોળતાં,
 કાચું પાકું બાર બજે રંધાય જો !!—૨૩ ધિઃકાર૦
 બાળપણમાં ટેવ પડી ટળતી નથી,
 વૃદ્ધ થતાં પણ શાની આવે સાન જો ?
 કર્મ કરો છો તેવાં ફળને પામશો,
 ધરતાં નથી લગારે તેનું ધ્યાન જો !!—૨૪ ધિઃકાર૦
 ભારે ભવસાગર તરવા ઉઘમ કરો,
 સુખ મેળવવા કરવાં યત્ન અપાર જો;
 સ્વામીનાથ કહે તે શિક્ષા માનજો,
 સદાય કરજો સારાસાર વિચાર જો.—૨૫ ધિઃકાર૦
 માન્યામાં આવે તો શિક્ષા માનજો,
 મારે કેવાનો છે નહિ અધિકાર જો;
 પણ મન બળવાથી બોલ્યો છું જે બધું,
 કેશવ કરજો ક્ષમા કહું આ વાર જો.—૨૬ ધિઃકાર૦

દેશી ૧૪ મી.

(માણીમર મોલે પધારો; એ હાળ.)

મુલુજો ખેનો સહુ આજ. શિખામણુ દગી છું સાચી;
 સદગુણી યાવા સદાય, જોડી કર લગી છું જાચી. ટેક
 બણીગણીને માનનો, ભરી ખૂબ બંડાર;
 અસાર આ સંસારનો, શોધી લેજો સરસ સહુ સાર;—શિ૦

સ્વતંત્રતા નહિ રાખિયે, પિયર-સાસરામાંહિ;
 આજ્ઞા ગુરૂજનની થતાં, ગણિયે સુખદ સદા મનમાંહિ;—શિ૦
 રીસ કર્યાની ટેવને, ટાળો સહુ તત્કાળ;
 દુઃખદ દુર્ગુણ દોરની, બાળો તરત જળ્યર જે જળા;—શિ૦
 સરલ સ્વભાવેથી રહી, સુખદ વદો શુભ વેણુ;
 બીજને નહિ બાળિયે, કડવાં કાઢી નકામાં કેણુ;—શિ૦
 સ્ત્રીજાતિના દોષને, કરશે બ્યારે દૂર;
 ત્યારે સુખ સહુ પામશે, એવું આપ વિચાર જો ઊર;—શિ૦
 યમ ને નિયમ વૃથા કયા, શું જપ તપ ને ધ્યાન ?
 સ્વામીની સેવાવિના, માનો નિષ્કુળ સધળાં સુદાન;—શિ૦
 નીતિતણી રીતિવડે, તજિયે કૂડો પંથ;
 કરિયે પ્રેમે પલકમાં, હેતે હુકમ કરે જે કંથ;—શિ૦
 શીલુસમાન ન એકપણુ, અલંકાર સુખરૂપ;
 શોભા શુભ સૌભાગ્યની, સહુએ અંતરગણુજો અનુપ;—શિ૦
 મલકી મલક બધાતણી, બેન ન કરિયે વાત;
 કામકાજ કરવા વિશે, રાખો હૃદય તમે દિનરાત;—શિ૦
 અદેખાઈ આળસ અને, અદકી છાંડો આળ;
 પ્રાંટપણું તનમન ધરો, સુખિયાં થાવા સદા તત્કાળ;—શિ૦
 સ્વામીને સુખ ઊપજે, પુણ્ય પરમ પણુ થાય;
 તેવાં યત્ન કર્યા થકી, દુઃખો દૂર સદાનાં જાય;—શિ૦
 સદાચારને સમજિયે, મનમાં ધરી ઉમંગ;
 પ્રસંગ પડતાં રાખિયે, બેની સુઝ નારીમાં સંગ;—શિ૦
 સારાં થાવા ઈચ્છિયે, જગદીશ્વરની પાસ;
 કેશવ આ કળિકાળમાં, પસરે જેમ તમારી સુવાસ;—શિ૦

દેશી ૧૫ મી.

(ઢાળ ઉપર પ્રમાણે.)

નામ જપીલે પ્રાણુ, નારાયણુ નામ જપીલે;
 ઉત્તમ પદને પમાય, તેવું કામ કરથી કરીલે.

ફરી ફરી આવે નહીં, આ માનવનો દેહ;
 વાર ન લાગે વણસતાં, ભારે ભારે ન જાણે ભેદ;—નારાં
 આયુષને ઓછું કરે, કાલ કરાલ સદાય,
 દેતાં દામ મળે નહીં, એવું દુર્લભ વય વહિજાય;—નારાં
 ગળી જશે ગાત્રો બધાં, સુકાઈ જશે અંગ,
 વળીપળી આવી જશે, જતો રેશે હૃદયનો રંગ;—નારાં
 દાંત પડી જશે બધા, બોલી નહીં શકાય;
 થરથર કાયા કંપશે, નહીં કામ કરેથી કરાય;—નારાં
 મન પણ વશ રેશે નહીં, થયે શરીર અશક્ત;
 આધાંપાછાં થઈ જશે, જેને અંતરથી અનુરકત;—નારાં
 સ્વાર્થરૂપ સંસાર છે, સ્વાર્થવિના નહિ કાંઈ;
 સ્વાર્થતણાં સઘળાં સગાં, સાચી આપણની ન સગાઈ;—નાં
 કારાગ્રહમાંડી પડી, સડ્યા કરે તું કેમ?
 મમતાને મેલી પરી, નિશ્ચે રાખી હૃદયમાં નેમ;—નારાં
 વેળા વીતી નહિ મળે, હોય વૃદ્ધ કે બાળ;
 કોઈ ન જાણે લેશપણુ, દેવી આવશે આવતી કાલ;—નારાં
 કાયા કાંઈ ન કામની, જો જાણ્યા નહિ ઈશ;
 તે સઘળાં જગમાં ગયાં, કાલ્યાં વર્ષ પચીશ કે ત્રીશ; નારાં
 સાર નથી સંસારમાં, સુખ તેમાં શું હોય;
 દુઃખરૂપ આ સર્વ છે, દોઢો સુખિયો ન મેં તો કોય;—નારાં
 આપણને હાથે નથી, જન્મમરણની વાત;
 સંચિતને વશ સર્વ છે, પશુ પક્ષી અને જનજાત;—નારાં
 કોઈ કામ મદ મોહ એ, શત્રુ સહજ સદાય;
 લોભ અને મત્સર મળી, નિશ્ચે નરક વિષે લઈ જાય;—નાં
 તજ તૃષ્ણા તત્કાળ તું, આશા અજગી રાખ;
 ધન ને ધામ ધરા બધાં, ખરાં લેખજો જેવી ખાખ;—નાં
 ભોગ રોમ સરખા મણી, પામી પરમ વિરામ;
 દેવરાગને પરહરી, કોડે કોડે કરીને કામ;—નારાં

પ્રવૃત્તિને પરહર હવે, દેખી તેમાં દોષ;
 નિવૃત્તિની સાથે પછી, સાચે સાચો લહી સંતોષ;—નારાં
 રાચ્યો તું રતિરજવિષે; ગર્દભ જેમ ગમાર;
 અસાર આ સંસારનો, શોધી લીધો નહીં શુભ સાર;—નારાં
 પાપપંથને પરહરી, કરી પુણ્યમાં પ્રીતિ; -
 સદાયરણુથી આલીને શાણા સંધરવી શુભ રીતિ;—નારાં
 ખાધું પીધું ખૂખ તેં, માણી પણ બહુ મોજ;
 સુખ સધળાં પણ સાંપડ્યાં, હવે રાખી ખરેખર ખોજ;નાં
 ભણ્યો ગણ્યો તે ક્યાં ગયું, ભુલ્યો ક્યાં તું ભાન;
 જ્ઞાનવાન કેવાઈને, હવે હાથે ન થા હેવાન; -નારાં
 વિવેક જઈને ક્યાં વશ્યો, ક્યાં આલી ચતુરાઈ?
 ગંભીરપણું ક્યાં ગયું, ગયું કાળજી કંઈ કઠાર્થ;—નારાં
 શાસ્ત્રબોધ ક્યાં સંચર્યો, ક્યાં મતિ ગઈ છપાર્થ?
 કેશવ પ્રભુના નામને, બૂલે ભોળપણે કેમ ભાઈ? નારાં

દેશી ૧૬ મી.

(અલબેલીરે અંબેમાત, જોવાને જઈએ—એ રાગ.)

સહિયર સાચી છે વાત, તે ધ્યાને ધરજો;
 નિજહિત કરનાર વિચાર, રોજ તમે કરજો;—ટેક.
 અભણપણું જાણે ભણવાથી, ગણતાં ગુણ બહુ થાશે રે;
 આ સંસારતણું દુખ સધળાં, એ રીતેથી જાણે;—તે ધ્યાને
 ખાળપણાથી માતપિતાને, દેવો શુભ સંતોષ રે;
 ટેવ પડે આપણને તેનો, ન રહે તેને શોષ;—તે ધ્યાને
 ભણીગણીને ડાપણુ સધળું, વિનયવડે સંધરવું રે;
 તરત સદા તન ને મનમાંથી, મલિનપણું પરહરવું;—તે ધ્યાને
 કળિયો કે કંકાસ કશામાં, કોઈ દિવસ નહિ કરવાં રે;
 આ સંસારવિષે સુખકારક, સદાયરણુ આચરવાં;—તે ધ્યાને
 સદગુણથી સુખ ધાય સદાનાં, દુર્ગુણ દૂર રહે છે રે;
 અતરનું અભિમાન ઢળીને, શાંતિ સદૈવ રહે છે;—તે ધ્યાને

સંપ સગાંમાં સહુની સાથે, સાચવશો તો સાઈ રે;
 સાઈ કરતાં સુખ ઉપજેછે, નરતે થાય નહાર;—તે ધ્યાને
 કામકાજ સહુ શીખી લેવાં, વિનય-વિવેક વધારી રે;
 રીતભાત સારી સંધરવી, તજવી ટેવ નહારી;—તે ધ્યાને
 સદાચરણથી સુખ ઉપજેછે, જગત વિષે જય થાય રે;
 તે સાથે વિદ્યા મળવાથી, સંકટ સધળાં જાય;—તે ધ્યાને
 દુર્જન નિદે જેમ ન જનમાં, સુજનો હસે ન જેમ રે;
 લોક વખાણે સુખપણે ઉપજે, કરવું નિશ્ચિન તેમ;—તે ધ્યાને
 સુંદર કપડાં ધણાં ધરેણાં, સુંદર તેમજ રૂપ રે;
 સારી વિદ્યા ને શુભ ગુણવિણ, શું દેવો છે ધૂપ;—તે ધ્યાને
 આછકડું અથવા અતિઝીણું, વસ્ત્ર ન અંગે ધરવું રે;
 કામવિના કુલવાન દિકરિયે, ફાકટ ઝાંઘ ન ફરવું;—તે ધ્યાને
 પીઠ થઈ પરનિંદા તજવી, ભલકે નહિ ભરમાવું રે;
 પોતાને ને પરને પીડે, તે વાતે શરમાવું;—તે ધ્યાને
 માન અને અપમાન થયાની, વાત ન કરવી બીજે રે;
 કરવાં કામ કુશળતા પામી, શરીરથી જે સીજે;—તે ધ્યાને
 શીલ સદા સાચવવું સજની, મન માયાળું કરવું રે;
 સાઈ નરતું પ્રથમ વિચારી, કામ કુશળ આદરવું;—તે ધ્યાને
 અંગ ઉઘાડું ન રહે એવાં, સાદા કપડાં સારાં રે;
 રૂપાળાં પણ અંગ ન હાંકે, તે છે નકી નહારાં;—તે ધ્યાને
 નાવું ધોવું ચૈખું રેવું, પ્રભુમાં કરવી પ્રીતિ રે;
 લાજ વધે પૃથ્વીમાં જેથી, સંધરવી તે રીતિ;—તે ધ્યાને
 નાચ તમાસા નાટક જેવા, ખેલ ખને જે ખાસા રે;
 અણસમજૂ જન એ રસ્તેથી, સુખની રાખે આશા—તે ધ્યાને
 વિવિધપ્રકારે મન વશ રાખી, કુશળપણે ફેળવવું રે;
 આપણને હાથે નહિ એકે, સુખ-દુખ સધળું મળવું;—તે ધ્યાને
 સુખમાં છકી ન જવું સજની, ડરવું ન કદી દુખમાં રે;
 પરને પીડે એવાં અધરિત, વચન ન આવે સુખમાં;—તે

વિના રજાએ કદી એકલાં, ઘરથી દૂર ન જાવું રે;
સંબંધીને સુખ હપજવી, પોતે સુખિયા થાવું; - તે ધ્યાને
શુભ મારગ લહિને સંચરતાં, આનંદે દિન વીતે રે;
આ અવતાર અદ્વૈત ન જવા દે, જગત વિષે તે છતે;—તે

દેશી ૧૭ મી.

(રઘુપતિ રામ હૃદયમાં રેજો રે;—એ પ્રમાણે.)

સખી શીખ માનજો આ મારી રે,
એ છે હિતકરનાર તમારી,— સખી
એક વશ ન થયેલું વછેડું રે,
જાણો જોખન છેક છડેલું રે,
ઘડિયે ઘડિયે ઘણીવાર ઘેલું;— સખી
જેને વશ કરવું કદ રીતે રે,
તે હું તમને બતાવું પ્રીતે રે,
સુખ ધાય સરસ જે રીતે;— સખી
શાંતિ રૂપ ઘોડાર ચણાવો રે,
ખાર સોજન્યરૂપી બનાવો રે,
ખાવા સત્સંગ ગદ્ય ખણાવો;— સખી
પતિકુળની સ્વરૂપ ખૂબ બાંધો રે,
ઠેઠ પિયર પછાડી સાંધો રે,
તેમાં લાવો નહીં લેશ વાંધો;— સખી
તેને લાજ લગામ ચડાવો રે,
સાજ શીલનો સરસ ચડાવો રે,
નાજ મર્યાદારૂપ જડાવો;— સખી
શાસ્ત્રરૂપી ચાખક કર ધરવો રે,
સતીસંગ ખરેરો કરવો રે,
તેણે દુર્ગણ મેલને હરવો;— સખી
સંપ નરમાં નાવા લઈ જાવું રે,
નવરાવતાં લેશ ન કાવું રે,
તેને આધીન બેન ન થાવું રે;— સખી

નમૃતારૂપ પય નિલ પાવું રે,
 શુભ મુખરૂપ આપવું ખાવું રે,
 નીતિમાર્ગ ફેરવવા જાવું;— સખી૦
 શમ-દમની સડક સાવ સરખી રે,
 તેને ઝીણી નજરથી નિરખી રે,
 હેતે આલો તેનીપર હરખી;— સખી૦
 એથી ઉત્તમ લક્ષ પમાશે રે,
 પ્રાણનાથ પ્રસન્ન કરાશે રે,
 વિશ્વનાથ સદ્ગુણ ભવ યાશે;— સખી૦

દોહરા.

ભલે ભણે ત્રીજન સહુ, બહુ પામે તે બોધ;
 સદ્ગુણ મેળવી, કરે વળી શુભ શોધ.
 કોધ કામ મદ મોહ ને, લોભ તજે તત્કાળ;
 મત્સરને જાણે મને, દુઃખદ કાલ કરાળ.
 સંપ કરે સહુ સાધમાં, દહે દુર્ગુણો સર્વ;
 તેમ તજે તન-મનચક્રી, અવગુણસાગર ગર્વ.
 શાંત સદા મનમાં રહે, કહે કુવેણ ન કોય;
 હિંમતને હારે નહીં, પડે દુઃખ સિર તોય.
 કરે કામ ધરનું બધું, ન વહે અદકું વેણ;
 સદાચરણમાં ચાલતાં, રાખે ન કશું કેણ.
 પ્રાણનાથના પ્રેમને, વધવા કોડ ઉપાય;
 કરતાં વિઘ્ન નડે કદી, સુખે સહે તે કામ.
 આછકડો પેરે નહીં, પટકુળ મધુ નિજ અંમ;
 સસતણાં વતનો જરા, કદી કરે નહિ ભંગ.
 મન રાખે પતિપદવિષે, હમ રાખે દિન રાત;
 પતિવ્રતા વ્રતના વિના, અન્ય ન સમજે વાત.
 કેળવણીનો અર્થ એ, એજ અર્થનો સાદ;
 એ અણુતર બહુવાચકી, સુધરે આ સંસાર.

